

YUN121
YUNAN KÜLTÜR TARİHİNE GİRİŞ

Dr. Öğr. Üyesi Esra Yalazı
eyalazi@ankara.edu.tr

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Geçmiş İçin Bir Başvuru Kitabı Olarak Homeros Destanları II Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri: Karialılar

Klasik Çağ'da barbaros kavramı çerçevesinde oluşan bu imge barbarlar için genel olarak sunulmaktadır. Ancak Homēros'un ifadesindeki kaba konuşan (βαρβαρόφωνος) sıfatı henüz barbaros kelimesinin karşılığı değildir. Bu birleşik sıfatın kullanımı, bileşiği oluşturan barbaros (βάρβαρος) sıfatının daha önceden bir kullanımı olmasını gerektirse de gerek Ilias'ta gerekse Odysseia'da barbaros sıfatının kullanımına rastlanmaz. Homēros barbarophōnos sıfatını sadece Troialıların müttefiki olarak savaşa katılan Karialıları nitelemek için kullanmıştır. Bu pasajda “Nastēs, kaba konuşan Karialıların başında yürür...” (Hom. Il. 2.867) ifadesinde sıfat, Karialıların yabancı ve anlaşılmaz bir dil konuştuğunu ya da Yunancayı kaba bir aksanla konuştuklarını işaret etmektedir. Strabōn da (MÖ. 1.–MS. 1.) eserinde Karialıları anlatırken Homēros'u alıntılar. Ozanın onları söz konusu sıfatla betimleyerek sadece kaba seslerle konuştuklarını işaret ettiğini, terimi Karialıların Hellen olmadıklarını göstermek için etnik anlamda kullandığına dair bir ima olmadığını söylemektedir.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri: Karialılar

Diğer yandan Hellenlerin Karialılarla tanışmasının Minos zamanına değin gittiğini Thoukydidēs'in tanıklığından öğreniriz. Thoukydidēs, Karialıların Minos tarafından Kykladlar'dan kovulduğunu ve Minos'un bu adalara koloniler kurduğunu söyler (Thuk. 1.4). Herodotos ise, Karialılar için, onların adalarda Minos'un uyruğunda yaşadıklarını, hatta savaş aletleri ile ilgili bazı gelenekleri Hellenlerin onlardan aldıklarını söylemektedir. Daha sonra Dorlar ve Ionlar tarafından Karialılar adalardan çıkartılmış ve bu halk da anakaraya yani Anadolu kıyılarına göç etmişlerdir (Thuk. 1,171). Çalışmasında barbaros kavramının ortaya çıkışına yer veren H. J. Kim ise, barbarophōnos sıfatı ve Karialılarla ilgili MÖ. 5. yüzyıldaki Antik Çağ yorumlarından yola çıkarak barbarophōnos sıfatının Gemiler Kataloğu'nda sadece bir kez geçtiğini (hapax legomenon) ve Homēros'ta başka hiçbir yerde kullanılmadığına dikkat çekerek; sıfatın, Homēros Çağı'nda bilinmediğini, terimin muhtemelen MÖ. 5. yüzyılda destana girmiş bir eklenti olduğunu çalışmasında iddia etmektedir.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri: Karialılar

Diğer yandan Hellenlerin Karialılarla tanışmasının Minos zamanına değin gittiğini Thoukydidēs'in tanıklığından öğreniriz. Thoukydidēs, Karialıların Minos tarafından Kykladlar'dan kovulduğunu ve Minos'un bu adalara koloniler kurduğunu söyler (Thuk. 1.4). Herodotos ise, Karialılar için, onların adalarda Minos'un uyruğunda yaşadıklarını, hatta savaş aletleri ile ilgili bazı gelenekleri Hellenlerin onlardan aldıklarını söylemektedir. Daha sonra Dorlar ve Ionlar tarafından Karialılar adalardan çıkartılmış ve bu halk da anakaraya yani Anadolu kıyılarına göç etmişlerdir (Thuk. 1,171). Çalışmasında barbaros kavramının ortaya çıkışına yer veren H. J. Kim ise, barbarophōnos sıfatı ve Karialılarla ilgili MÖ. 5. yüzyıldaki Antik Çağ yorumlarından yola çıkarak barbarophōnos sıfatının Gemiler Kataloğu'nda sadece bir kez geçtiğini (hapax legomenon) ve Homēros'ta başka hiçbir yerde kullanılmadığına dikkat çekerek; sıfatın, Homēros Çağı'nda bilinmediğini, terimin muhtemelen MÖ. 5. yüzyılda destana girmiş bir eklenti olduğunu çalışmasında iddia etmektedir. Thoukydidēs de Homēros'un barbaros sıfatını ya da adını kullanmadığını ileri sürmekte ve bu iddiasını da Hellenler'in bu sığata karşılık, kendilerini ayırt edici olarak ifade edecek, bir adı henüz kullanmamalarına bağlamıştır.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri: Karialılar

Nitekim Ilias ve Odysseia'da barbaros teriminin yerine geçecek başka bir kelimeye tam olarak rastlamayız. Ayrıca dil düzeyinde Troialılar ile onların uyruklarını belirtecek ortak bir kötü nitelikle de karşılaşmayız. Bununla birlikte Homēros'ta bileşik sıfatıyla da olsa ilk kez karşılaşılan barbaro-teriminin kaba ve anlaşılmaz bir anlamda Yunanca konuşmaya karşılık gelmesi daha sonraki yüzyıllarda, antik gelenekte hatiplerce var olan bir kullanımdır. Diğer yandan bu kelimenin Babil Sümercesinde barbaru (yabancı, garip) kelimesinden geldiğini iddia eden görüşler de vardır. Bu durumu bazı araştırmacılar insanların tanınmadık seslere benzer tepkileri göstermesiyle açıklamaktadırlar.

Diğer yandan Homēros'ta Karialılar dışında farklı bir dilin varlığına dair başka işaretlere de rastlanır. Troialıların müttefiklerinin Yunancanın dışında başka dilleri konuştukları allē glōssa (ἄλλη δ' ἄλλον γλῶσσα) ifadesi ile gösterilmektedir. Ilias Destanı'nda başka dillere atıfta bulunulan dizelerde, Troialılar ve onların müttefiklerinden oluşan ordu için aralarında ortak bir konuşma (throos) ve dil (gerys) olmadığı ve karmakarışık bir konuşma içinde oldukları ayrıca sözü edile müttefiklerin farklı yerlerden geldikleri söylenir.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri: Karialılar

Homēros *Odyssēia*'da da bazı yerlerde Yunanca dışında farklı bir dile yine işaret eder. Ancak *Odyssēia*'da bu kez barbarophōnos sıfatına ya da herhangi bir birleşimine rastlanmaz. Ozanın kullandığı kelimelerden biri agriophonoi (yabanıl ses)'dur. Ozan, bu kelimeyi Lemnos'ta oturan Sintilerin kaba konuşmasını betimlemek için kullanır. *Odyssēia*'da Yunancadan farklı yabancı bir dilin varlığına işaret edecek bir diğer kelime de allothroos (başka ses/konuşma)'tur. Bu kelimenin deniz aşırı seferlerden, özellikle Mısır ve Fenike diyarından söz edilen bağlamlar içinde kullanıldığına tanık oluruz.

Bununla birlikte Karia'nın barbarlığın kavramlaştırılmasına konu olmasının karmaşıklığı da dikkat çekicidir. C. J. Borges, Strabōn'un tanıklığında Hellenler ile neredeyse etnik bütünlük içerisinde sunulan Karialıların barbar bir imge ile sunulmalarının sebebinin Herodotos'un anlatısının etkisinde ortaya çıktığının altını çizmektedir.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri: Karialılar

Hellenler daha sonraki Ion ve Aiol kolonizasyonunda olduğu gibi Karia'nın da aslında (Leleg ve Pelasg geçmişleriyle) Hellen olduğunu iddia ederken, Karialılar kendilerini Girit işgalcisi değil autokhthōn (otokton, yerli) olarak ve muhtemelen Luvi geçmişleriyle birlikte anmaktadırlar. Burada işgalci proto-Hellen gruplar ile Luvi yerliler arasında bir asimilasyon mücadelesi algısı ortaya çıkmaktadır. C. J. Borges, Miletos ve Halikarnassos gibi kıyı kentleri ile iç bölgeler arasında bu geriliminin varlığı ortada olmasına rağmen, işgal öncesinde de Girit ve Karia arasındaki kültürel temasın varlığının izlerinin Miletos'taki Athena tapınağının ilk yerleşimde dahi görülmesi ile sürecin Hellenler lehine ilerlediğini ortaya koymaktadır. Buna göre Homēros'un Karialılarının Hellenler ile karışmış ve Yunanca konuşmaya başlamış olsalar da konuştukları dilin çift dilliliğin bir sonucu olarak bozulduğu ortaya çıkmaktadır.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri: Karialılar

Herodotos İonların da Pelasglardan geldiğini söylemektedir (Hdt. 1,56). Bununla birlikte şu bilgiyi de paylaşmaktadır: “Pelasglar yabancı bir dil konuşuyorlardı. Şu halde bütün Pelasglar aynı dili konuşuyorlardı ise, bu ırktan olan Attika halkı da Hellas’a göçerken kendi dilini bırakmış, başka bir dil almıştır” (Hdt. 1.57). Yani Hellen dilini sonradan öğrenseler de dili en düzgün biçimde konuşmak onları Hellen yapmıştır. Ancak bu tek yönlü bir asimilasyon değildir. Örneğin Atinalılar Hermes figürünü Samothrakē’den göçen Pelasglardan almışlardır ve bu Pelasglar Hellenler arasında sayılmışlardır (Hdt. 2.51). Troia’nın üzerine kurulduğu Dardania’nın kurucusu Dardanos’un da Samothrakē’den gelmiş olduğu bilindiğinden Troia ve Dardania’nın ırk olarak Hellenlerden ayrı kabul edilmediği ortadadır. Hatta Troia’nın müttefikleri arasında Larissa’dan gelen Pelasglar da bulunmaktadır. Ayrıca Pelasgların Yunancaya geçme sürecinde olmalarından Karia’daki Pelasgların da otokton Karialılar ile birlikte çift veya daha fazla dilli olma ihtimalleri akla gelmektedir.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri: Kariahlılar

Bu noktada Homēros'ta Akhilleus ile Aineias arasında geçen konuşmada, Troia'nın (Ilios/Ilion) milletlerin merkezi (πόλις μερόπων ἀνθρώπων) olması için kurulduğu iması (Hom. Il. 20,217), kentin kozmopolitliğinin dolayısıyla çok dilliliğinin bir ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Belli ki, Troialıların pek çok milletten müttefiklerinin var olması bunların kent içerisinde de bir karşılığının olduğunu ortaya koymaktadır. Çok dillilik modern bir bakış ile olumlu bir karşılık bulsa da Homēros'un bunu Hellen topluluklar ile Anadolu halkları arasında kurduğu farklılık (başkalık) diyalektiğinin bir tezahürü olarak sunduğunu şeklinde değerlendirmemiz mümkündür.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri

Buna göre Karialılar destanda kaba konuşan (βαρβαρόφωνος) ve kadınsı (ἤϊτε κόρη) gibi nitelikleri ile sunulur:

“Nastēs, kaba konuşan Karialıların başında yürür, Miletos’ta otururlar, yaprağı bol Phthirōn Dağında, Maiandros kıyılarında, yüksek doruklu Mykalē’nin eteğinde. Önderleri Amphiakhos’la Nastēs’tir, Nomiōn’un alımlı iki oğlu. Amphiakhos, kız gibi, altınlarla süslenip gelmiş savaşa, altınlar o çılgından uzaklaştıramaz ölümü, Aiakos’un çevik ayaklı torunu ırmak başında ezecek onu. Altınları da koca yiğit Akhilleus alacak.”

Düğünü için çeyizlik altınlarını takarak süslenen bir gelin gibi kendisini Akhilleus’a sunan kaba konuşanların lideri Nastēs ve Amphiakhos tasviri, Hellenlere daha sonraki yüzyıllarda dahi Hellenlerin üstünlük duygusunu erkek-kadın alegorisi üzerinden yaşamalarının bir göstergesi olarak sunulmaktadır.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Destanda Farklılık Diyalektiğinin İzleri

Zira Homēros'un kahramanlarının birbirlerine üstünlüğü üzerinden verdiği imge, Klasik Çağ'da milletlerin karakterlerine dair betimlemelere yol açmıştır. Örneğin daha sonraki dönemlerde Hellenleşmiş bir Karia kentinin kadın tiranı olarak Herodotos tarafından sunulan Artemisia, Hellen denizcilerin Kserksēs'in denizcilerine olan üstünlüğünü aynı alegori üzerinden sunmaktadır. O'na göre, "Bir erkek bir kadına ne kadar üstünse, buranın denizcileri de senin denizcilerinden o kadar üstündür" (Hdt. 8.68.a).

Artemisia bu durumu kabullenmiş ve kabul etmek istemeyen Pers Kralı Kserksēs de yenilgiye şahit olurken, aslında Pers ordusundaki bir müttefik gemisini (Kalynda triremi) batıran Artemisia'nın yiğitçe dövuştüğünü de zannederek "Erkekler bugün kadın gibi, kadınlar da erkek gibi davrandılar" (Hdt. 8.88) diyerek bu üstünlüğü kabullenmiştir.